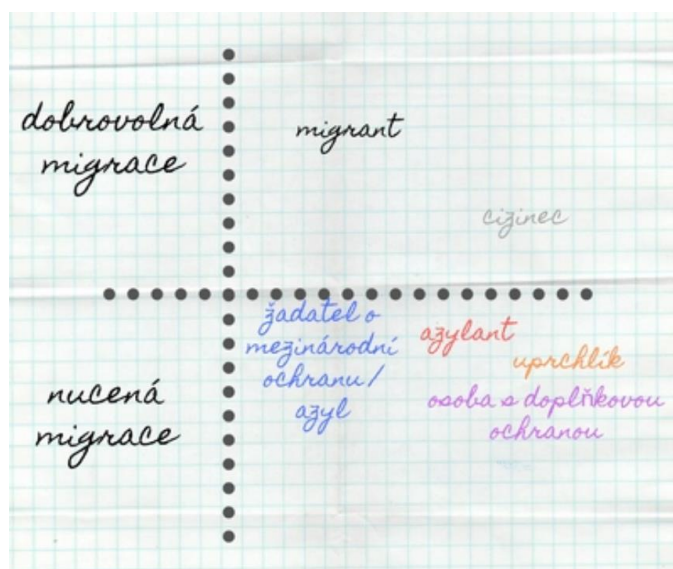

Ekonomický migrant, nelegální uprchlík, cizinec? Opravdu používáme a známe správné názvosloví?

14. 4. 2020, zdroj: [Člověk v tísni](#)

Zdaleka ne každý, kdo se veřejně vyjadřuje k tématu migrace, používá správná slova. Nezřídka se tak můžeme setkat se slovními spojeními, která nedávají smysl a/nebo jsou velmi zavádějící, například nelegální migrant či ekonomický uprchlík. Náš slovník migračních pojmů Vám pomůže se v množství termínů spojených s tématem migrace zorientovat. Uvidíte, že ne každý migrant je uprchlík a ne každý cizinec je migrant. Ukážeme Vám, že lidé nemohou být nelegální, a proto je zavádějící používat spojení nelegální migrant.

Na obrazovém schématu je zřetelná dělící čára mezi **migranty** a **cizinci** na jedné straně a **uprchlíky** na straně druhé. Tyto termíny bychom neměli nikdy zaměňovat a dále si vysvětlíme proč.

Ale co migrant a cizinec? Jedná se o synonyma?

Cizinec je osoba, která není státním občanem dané země. Jedná se o právní termín – je definován českým právním řádem. Zatímco termín migrant nemá jednotnou právní definici zavedenou mezinárodní smlouvou, ta nejčastěji používaná definice je z pera OSN a označuje člověka, který překročí mezinárodně uznávané hranice a v jiné zemi zůstává déle než jeden rok.

A co například dítě narozené v Česku, může být cizincem? Ano, pokud jeho rodiče, a tedy ani dítě nemají české státní občanství. A existují migranti, kteří zároveň nejsou cizinci? Ano, jsou to lidé, kteří přišli do ČR ze zahraničí a české státní občanství jim bylo uděleno.

Český právní řád dále rozlišuje mezi cizinci ze třetích zemí (lidé ze zemí mimo EU a ESVO – kam spadají občané Islandu, Norska a Švýcarska; můžeme se též setkat s termínem “třetizemci”) a občany EU, resp. ESVO, tzv. euroobčany.

Jak je to s dobrovolností migrace?

Jak už jsme naznačili, označení **migrant** odkazuje k migrační historii dané osoby, tedy ke skutečnosti, že se narodila nebo dlouhodobě žila v jiné zemi. Pro definování migranta je podstatné slovo dobrovolnost. Migrant totiž na rozdíl od uprchlíka odchází ze země původu víceméně dobrovolně. Je ale třeba si uvědomit, že nejčastějším důvodem k migraci jsou špatné životní podmínky v zemi původu, které mohou být způsobeny jak špatnou správou země, přírodní katastrofou tak změnou klimatu. Přesto nejsou vnímány z hlediska definice uprchlíka jako důvod k udělení azylu. Uprchlík se od migranta liší v tom, že jeho situace v zemi původu je často buď přímo životu nebezpečná či jinak nesnesitelná, že překročí státní hranice a hledá bezpečí v okolních zemích.

Má smysl hovořit o ekonomických migrantech?

Přidávat před termínem migrant ještě slovo ekonomický je vlastně zbytečné, ale pakliže jej použijeme, odkazuje ke skutečnosti, že jedním z nejčastějších motivů k migraci je snaha zlepšit své ekonomické postavení.

Mohou všichni cizinci tvořit národnostní menšinu?

Termín národnostní menšina nelze používat jako synonymum k jakékoliv cizinecké skupině. Národnostní menšina je právní termín definovaný zákonem č. 273 / 2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin, který vymezuje konkrétní etnika shledaná v ČR historickou národnostní menšinou. Jednou ze zákonných podmínek je státní příslušnost České republiky, tedy příslušník národnostní menšiny musí být zároveň českým občanem.

Nedobrovolná migrace, aneb v čem tkví specifikum uprchlíka

Kdo je **uprchlík**, je stanoveno mezinárodním právem, konkrétně Úmluvou o právním postavení uprchlíků (tzv. Ženevská konvence z roku 1951, která byla ještě rozšířena Protokolem v roce 1977). Jedná se o osobu, která se nachází mimo svou vlast a má oprávněné obavy před pronásledováním z důvodů rasových, náboženských nebo národnostních nebo z důvodu příslušnosti k určitým společenským vrstvám nebo i zastávání určitých společenských názorů, je neschopna přijmout nebo, vzhledem ke shora uvedeným obavám, odmítá ochranu své vlasti.

Pod pojmem uprchlík si tedy nejčastěji představíme člověka, který utíká ze své rodné země do země jiné, z obavy o svůj život. Klíčovým slovem je zde nedobrovolnost. Návrat do země a neudělení azylu by pro něj mohlo znamenalo přímé ohrožení života. Synonymem je termín běželec (z bulharštiny) či utečenec (slovakismus).

Proč nedávají smysl spojení nelegální či ekonomický uprchlík!

Z výše uvedené definice jednak vyplývá, že uprchlíkem se člověk stává v momentě, kdy je naplněno alespoň jedno z kritérií dané Úmluvou a za druhé nárok uprchlíka na azyl nesmí být nikdy podmíněn tím, zda do země přišel s platným vízem, či bez oprávnění ke vstupu a pobytu. Jinak řečeno i ten, kdo do země vstoupil bez platných oprávnění, má právo podat žádost o azyl. Nelogickým slovním spojením je i ekonomický uprchlík. Opět z definice uprchlíka vyplývá, že chudoba, špatné životní podmínky a ekonomická situace nejsou kritériem, které by uprchlíka definovalo.

V souvislosti s uprchlíky narážíme i na další pojmy jako azyl, žadatel o mezinárodní ochranu, doplňková ochrana a další. Co znamenají?

Vnitřně přesídlený uprchlík

Pokud lidé prchající z obavy o život, vyhledají pomoc pouze na jiném místě ve své zemi původu, jde o tzv. vnitřně přesídlené uprchlíky (internally displaced people, IDP's). Podle UNHCR bylo takových uprchlíků k červnu roku 2019 celosvětově přes 41 milionů.

Žadatel o mezinárodní ochranu

Žadatel o mezinárodní ochranu je člověk, který o sobě tvrdí, že je uprchlíkem a žádá o mezinárodní ochranu před pronásledováním nebo nebezpečím vážné újmy v zemi původu. Každý uprchlík je nejprve žadatelem, a ne každý bude nakonec uprchlíkem uznán. Běžně se také setkáte s termínem žadatel o azyl.

Mezinárodní ochrana

Cizinec, který se domnívá, že splňuje alespoň jedno z kritérií definující uprchlíka, může požádat o jednu z forem mezinárodní ochrany. Ta může mít v Česku jednu ze tří podob: azyl, humanitární azyl a doplňková ochrana. Všechny tyto formy jsou definovány zákonem č. 325 / 1999 Sb. o azylu. V průběhu posuzování žádosti se takový cizinec nazývá žadatelem o mezinárodní ochranu, v případě, že je úspěšný, je označován na azylanta nebo osobu požívající doplňkové ochrany

- **Azyl:** podle zákona o azylu se azyl udělí cizinci, bude-li v řízení o udělení mezinárodní ochrany zjištěno, že „cizinec je a) pronásledován za uplatňování politických práv a svobod, nebo b) má odůvodněný strach z pronásledování z důvodu rasy, pohlaví, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité sociální skupině nebo pro zastávání určitých politických názorů ve státě, jehož občanství má, nebo v případě, že je osobou bez státního občanství, ve státě jeho posledního bydliště.“
- **Doplňková ochrana:** je nižší forma mezinárodní ochrany, zpravidla bývá udělena na určitou dobu, po jejímž uplynutí se důvody jejího udělení znovu přezkoumávají. Udělení azylu řeší individuální ohrožení žadatele, u doplňkové ochrany se nemusí nutně jednat o ohrožení mířené cíleně na žadatele, ale může jít i o ohrožení vyvolané obecnými podmínkami v zemi původu, například ozbrojeným konfliktem.
- **Humanitární azyl:** může být udělen v případě, že žadatel nesplňuje důvody pro udělení azylu z důvodu pronásledování ani azylu za účelem sloučení rodiny, přesto však existují velmi závažné důvody, pro které se do své země vrátit nemůžete.

Problematika termínu nelegální migrant

V médiích i ve veřejné debatě se můžeme běžně setkat s termínem nelegální migrant, kterým je označován člověk, pobývajícím na území státu, jehož není občanem, bez platného oprávnění k pobytu. Zamysleme se ale nad tím, zda je legitimní označit člověka za nelegálního, anebo tak lze označit pouze jeho činnost?

Tisková agentura The Associated Press (AP) v roce 2013 oznámila, že slovní spojení *illegal immigrant* (nelegální migrant) přestává používat. K tomuto rozhodnutí se brzy přidali i další americká média. O rok později přestala pojem nelegální migrant používat i Evropská rada. Jedním z hybatelů této terminologické revoluce byla platforma PICUM (The Platform for International Cooperation on Undocumented Migrants), která sdružuje na 140 nejen neziskových organizací, ale i univerzit a odborů z více než 30 zemí včetně Česka.

Ve své kampani Na slovech záleží, poukázala na závěry sociologických studií, podle kterých v sobě spojení *nelegální migrant* nese silnou konotaci něčeho nezákonného. Implikuje, že migrace je kriminálním činem. Takové označení vede k nálepkování a stigmatizaci osob, kterých se pobyt bez oprávnění týká, neboť na slovech, kterými popisujeme nejen migranty, velmi záleží. Slova v nás vyvolávají různé představy, jejichž prostřednictvím vnímáme realitu kolem sebe. Pokud o migračních hovoříme jako o nelegálních navíc ve spojení s metaforami přírodních katastrof jako vlna, příliv nebo nekontrolovatelný proud, přispíváme tím k vnímání migrace především jako bezpečnostní hrozby.

Jak ale o migračních, kteří porušují migrační zákony hovořit?

Nabízí se termín *cizinec bez oprávnění k pobytu*. Je to sice – zejména pro novináře – dlouhé slovní spojení, na druhou stranu přesně a bez negativního zabarvení vystihuje situaci těchto osob. Jako kratší variantu lze použít také výrazy *neregistrovaný* nebo *neregulérní migrant*.

A ještě jedna rada na závěr, pokuste se nepopisovat tyto migranty bez kontextu. Zaměřte se na to, jak se konkrétní člověk, o kterém je řeč, dostal do ilegálního postavení - překročil neoprávněně hranice nebo mu vypršelo pracovní vízum?

Pokud byste hledali vhodný termín v jiném, než českém jazyce, inspirovat se můžete [zde](#).

Užitečné odkazy:

- Rádi byste měli po ruce aplikaci s definicemi jednotlivých pojmů spojených s migrací, navíc s překlady do všech unijních jazyků? Stáhněte si [aplikaci EMN](#)
- Zajímají vás čísla? Aktuální údaje o situaci v Česku shromažďuje [Český statistický úřad: Cizinci v ČR](#). Naleznete zde počty a národnosti cizinců, jejich rozmístění, vzdělání i informace o azylantech.
- O migraci z širšího evropského pohledu si můžete udělat přehled díky:
  - [Eurostatu - statistickému úřadu EU](#);
  - [IOM](#) (Mezinárodní organizaci pro migraci);
  - veřejné mínění občanů EU mimo jiné o migraci zkoumá [Eurobarometr](#);
  - data a statistiky k pracovní migraci shromažďuje [ILO](#) (International Labour Organization)
- Pokud se chcete zaměřit čistě na data týkající se uprchlíků, je nejlepší podívat se na stránky [UNHCR](#) (Úřad vysokého komisaře OSN pro uprchlíky). Stránky české pobočky naleznete [zde](#).
- UNHCR také zveřejňuje každý týden [aktuální přehled příchozích po středomořské trase](#), profily příchozích a další souhrnná data.
- [The Migrant's Files](#) shromažďují data o všech případech, kdy lidé usilující o překonání hranice Evropské unie přišli o život.

Autor: Kristýna Brožová, Program migrace, Člověk v tísni, o.p.s.